

تاریخ دریافت: ۹۰/۴/۲۹

تاریخ تأیید: ۹۰/۵/۵

وب‌نویسی و عرصه عمومی در ایران

نوشته

ماندانا تیشه‌یار*

زهرا پازکی‌زاده**

چکیده

امروزه، فناوری‌های نوین در عرصه رسانه‌های جمعی مانند اینترنت، بیشتر در دسترس فعالانی هستند که تلاش می‌کنند عرصه عمومی جوامع را بر اساس نگهداری و صیانت از هویت تاریخی خود شکل دهند. بر این اساس، هدف اصلی این نوشتار، بررسی تحلیلی نقش رسانه‌های نوین همچون وب‌نوشت‌ها و وبگاه‌های اینترنتی ایرانی است که توسط فعالان مدنی جوان، روزنامه‌نگاران و برخی سازمان‌های مردم‌نهاد برای بنیان‌نهادن و پیشبرد عناصر اصلی جامعه‌ای مبتنی بر هویت‌های ملی و مذهبی فرهنگ ایرانی از راه بهره‌گیری از موج جدید فناوری رسانه مورد استفاده قرار می‌گیرند. بررسی تاریخی شیوه شکل‌گیری این فرایند در ایران، علل بهره‌گیری از این ابزار و چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی ایجادکنندگان این موج نوین، از جمله موضوعاتی هستند که در این نوشتار به آن‌ها پرداخته خواهد شد.

کلیدواژه: عرصه عمومی، وب‌نویسی، ایران، فضای مجازی.

مقدمه

جهان ارتباطات عمومی، معمولاً فضایی جدا و مستقل از فعالیت‌های رسانه‌ای مبتنی بر خواسته‌ها و برنامه‌های دولت‌هاست. امروزه، پیام‌هایی که توسط مردم تولید و به هر سو روان می‌شوند، صدای افکار عمومی را به گوش دیگران می‌رسانند. رسانه‌های عمومی از ابزارهای فناوری نوین و در دسترس برای تولید و پخش پیام‌های خود به روش‌های مختلف بهره

* دکتری مطالعات بین‌الملل از دانشگاه جواهر لعل نهرو هندوستان و مدرس دانشگاه تهران

mandana.tishehyar@gmail.com

** عضو هیئت علمی گروه زبان انگلیسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند npazokizadeh@gmail.com

می‌گیرند. در حقیقت، با استفاده از فناوری‌های جدید رسانه‌ای، تغییرات اجتماعی و فرهنگی به گونه‌ای در حال رخ‌دادن هستند که امکان مشارکت شهروندان عادی را نیز در این تحولات آسان کرده‌اند.

در این وضعیت، می‌توان گفت اموری نظیر وب‌نویسی، ابزاری برای بازتاب جامعه و واقعیت‌های درون آن است. در واقع، نوعی رابطه دو وجهی میان جامعه و وب‌نوشت وجود دارد و هر دو بر یکدیگر تأثیرگذارند. از این منظر، وب‌نوشت را حتی می‌توان به عنوان منبع خبری برای روزنامه‌نگاران و گزارشگران نیز در نظر گرفت. برخی حتی معتقدند وب‌نوشت‌ها، به‌طور غیرمستقیم در حال هدایت رسانه‌های جمعی هستند.

در سال‌های اخیر، وب‌نویسی به جامعه ایرانی نیز راه یافته و به زبان گویای نسل سوم پس از انقلاب تبدیل شده است. در واقع، نسل جوان جامعه، این فرصت ارزشمند را یافته است که نظرات خود را در زمینه مسائل مختلف اجتماعی، سیاسی و فرهنگی از راه وب‌نوشت بیان کند. وب‌نوشت در ایران بیش از یک ابزار ارتباطی الکترونیکی مدرن است. وب‌نوشت، نمادی از احترام به فردیت، کثرت‌گرایی، تحرک فکری و عمل در دانشگاه‌ها و نیز در سطح جامعه است. وب‌نوشت به آسانی لایه‌های فکری پنهان جامعه را که معمولاً آشکارا ابراز نمی‌شوند، به نمایش می‌گذارد. هنگامی که وب‌نویسان نظرات و احساسات خود را در مورد حوادث جاری و مسائل اجتماعی بیان می‌کنند، وب‌نوشت به آینه تمام‌نمای جامعه تبدیل می‌شود.

به‌طور کلی، فرهنگ ایرانی، نوعی فرهنگ شفاهی است. در طول تاریخ، ایرانیان ترجیح داده‌اند فرهنگ خود را سینه به سینه و به‌طور شفاهی منتقل کنند و کمتر به مکتوب کردن آن روی آورده‌اند. وب‌نویسی را می‌توان نوعی گذار از فرهنگ شفاهی به فرهنگ مکتوب دانست. در این نوشتار، ضمن معرفی کارکردها، ویژگی‌ها و توانمندی‌های وب‌نوشت‌ها برای تأثیرگذاری بر جوامع مختلف، به بررسی مهم‌ترین ویژگی‌های وبلاگستان ایرانی و چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی آن خواهیم پرداخت.

وب‌نوشت و شیوه عمل آن

اصطلاح "وب‌نوشت" تا سال ۱۳۷۶ (۱۹۹۷) تقریباً ناشناخته بود، اما پس از آن، در زمان کوتاهی، به یکی از مهم‌ترین فضاهاى مجازى در ارتباطات الکترونیکی تبدیل شد. هر وب‌نوشت برخلاف نظم تاریخی بیشتر رسانه‌ها، به‌طور تقریباً نامنظم و با اطلاعاتی جدید درباره موضوعات مختلف به روز می‌شود. این اطلاعات می‌توانند توسط صاحب وب‌نوشت نوشته شوند، از منابع اطلاعاتی دیگری نقل یا آنکه توسط خوانندگان وب‌نوشت بر روی صفحه گذارده شوند.

هر وب‌نوشت قابلیت آن را دارد که ثبت‌کننده رویدادها در زمان خود باشد. معمولاً وب‌نوشت‌ها به یک یا چند موضوع می‌پردازند و در هر زمینه، نظرات افراد یا گروه‌های

مشخص را بازتاب می‌دهند. در عین حال، وب‌نوشت گاه می‌تواند مثل دفترچه یادداشت، به ثبت خاطرات روزانه شخصی اختصاص یابد یا آنکه دربرگیرنده مجموعه پیچیده‌ای از ارتباطات باشد که در آن به روی همه باز است (Simmons, 2005: 12).

وب‌نوشت از آن رو جذابیت دارد و طرفداران زیادی پیدا کرده است که خوانندگان آن می‌دانند بیشتر اوقات چیزی در این صفحه تغییر خواهد کرد و به روز خواهد شد. این تغییر می‌تواند نظرات شخصی فرد یا رویدادهای جدیدی باشد که در زندگی فردی و یا اجتماعی رخ داده است. در برخی وب‌نوشت‌ها، فرصتی برای گفت‌وگو و پاسخ‌دادن به نظرات دیگران نیز فراهم می‌شود. در واقع، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های وب‌نوشت، امکان اعلام نظر خوانندگان در مورد مطلب مورد گفت و گو است.

وب‌نویسی از همان ابتدای کار به سرعت جای خود را در میان مردم باز کرد. استفاده از وب‌نوشت در سال ۱۹۹۹ و سال‌های پس از آن، با گسترش ابزارهای شبکه‌ای ساخت وب‌نوشت‌ها، بسیار افزایش یافت. بر اساس گزارش یکی از فصلنامه‌های الکترونیکی معتبر (State of the Live Web)، در آوریل ۲۰۰۷، موتور جست‌وجوگر تکنوراتی (Technorati) بیش از ۷۰ میلیون وب‌نوشت را یافته بود. به علاوه، تخمین زده می‌شود که روزانه در حدود ۱۲۰ هزار وب‌نوشت جدید در جهان ساخته می‌شوند (blogosphere) (Technorati's updated report, 2007: 2).

در عین حال، وب‌نوشت‌ها با همان نرخ بالایی که ساخته می‌شوند، بسته هم می‌شوند. برخی بر این باورند میانگین عمر هر وب‌نوشت به سال هم نمی‌کشد. با این‌همه، رشد شگفت‌انگیز دهکده جهانی مجازی که از آن به عنوان "فضای وب‌نوشتی" (blogosphere)، "آرمانشهر وب‌نوشتی" (blogotopia)، "جنون وب‌نوشتی" (blogomania)، "وب‌نوشتی شدن" (blogalization) و "وبلاگستان" (Weblogistan) یاد می‌شود، فرایند کنترل وب‌نوشت‌ها و محتویات آن‌ها را بسیار مشکل کرده است (Stefanac, 2006: 22). به کارگیری ابزارهای وب‌نویسی پیشرفته در دو زمینه ساخت و مدیریت وب‌نوشت‌ها نیز زمینه‌ساز ایجاد نسل نوینی از وب‌نوشت‌ها (برای نمونه، فتوبلاگ و ویدئوبلاگ) شده است. در واقع، با این شتابی که فضای وب‌نوشتی رو به رشد و گسترش است، تعریف آنکه وب‌نوشت دقیقاً چه چیزی است، روز به روز سخت‌تر و پیچیده‌تر می‌شود (Hendelman-Baavur, 2007: 63).

از سال ۲۰۰۲ و به دنبال ماجراهایی که در عراق رخ داد، بسیاری از وب‌نویسان توجه بیشتری به نقشی که می‌توانند در پوشش‌دادن به اخبار، ایجاد جریان‌ات بین‌المللی و شکل‌دادن به افکار عمومی ایفا کنند، از خود نشان دادند. در طی جنگ عراق شاهد بودیم چگونه وب‌نویسان برای تفکرات سیاستمداران سنتی شرق و غرب جهان، به اعلام نظرات خود پرداختند. اگرچه بسیاری از وب‌نویسان، به ویژه آنان که به امر اطلاع‌رسانی می‌پردازند، خود را متعلق به جریان روزنامه‌نگاری متداول نمی‌دانند، اما برخی دیگر نیز هستند که از راه‌های مختلف تلاش در ایجاد پیوند میان وب‌نویسی و رسانه‌های سنتی دارند. در این میان، برخی نهادها به

وب‌نوشت به عنوان وسیله‌ای نگاه می‌کنند که از راه آن می‌توان جریان سانسور و فیلتر اطلاعات را دور زد و مستقیماً اطلاعات و نظرات را به افکار عمومی انتقال داد. بنابراین، گاهی دیده می‌شود که وب‌نویسان به عنوان پرچمداران انتقال اخبار و شایعات کلیدی و مهم به جامعه، به گونه‌ای وارد عمل می‌شوند که جریان اصلی رسانه نیز به دنبال آن‌ها راه می‌افتد و از آن‌ها تبعیت می‌کند. البته، بارها اتفاق افتاده است که نوشته‌های وب‌نوشت‌ها، حرکتی واکنشی در برابر اخبار منتشره در رسانه‌هاست. در عین حال، افزایش تعداد کارشناسان و عالمان رشته‌ها و تخصص‌های گوناگون در جهان وب‌نویسی، موجب شده است گاه تحلیل‌های عمیق‌تری پیرامون موضوعات مختلف در وب‌نوشت‌ها ارائه شوند.

اگر فضای مجازی جهان اینترنت را یک ابرشهر فرض کنیم، آن‌گاه به قول مایکل هاوبن می‌توان مسئولیت‌ها و کارکردهایی را برای کسانی که از آن‌ها به عنوان شهروند اینترنتی یا "شبکه‌وند" (Netizen) یاد می‌کند، قائل شد:

افرادی هستند که فعالانه در گسترش شبکه‌های اینترنتی مشارکت دارند. این گروه از مردمان به خوبی ارزش کار جمعی و ابعاد اجتماعی ارتباطات عمومی را می‌فهمند. این‌ها کسانی هستند که درباره موضوعات مختلف گفت‌وگوی سازنده به راه می‌اندازند، از دیگران دعوت می‌کنند تا به این گفت و گوها بپیوندند، به تازه‌واردان کمک می‌کنند راه و چاه را یاد بگیرند و لیست‌های بلندبالایی از نشانی افراد مختلف را دارند که برایشان مطالبی را می‌فرستند. این‌ها افرادی هستند که به درک درستی از ماهیت و نقش این وسیله ارتباطی جدید رسیده‌اند. این‌ها مردمانی هستند که به عنوان شهروندان شبکه‌ای اینترنتی، می‌توان آن‌ها را "شبکه‌وند" خواند (Hauben, 1997: 2).

قدرت وب‌نوشت‌ها

ظهور وب‌نوشت‌ها موجب بروز مشکلاتی در مطالعه و شناخت جوامع گوناگون شده است. پرسش این است که چرا وب‌نویسان و وب‌نوشت‌هاشان این قدر نفوذ پیدا کرده‌اند؟ البته، به‌رغم رشد شتابان وب‌نویسی در سال‌های اخیر، می‌توان گفت فضای وب‌نوشت هنوز از نظر گستره عملکرد، فاصله بسیاری با سایر رسانه‌ها و ابزارهای اطلاعاتی مانند رادیو، کانال‌های مختلف تلویزیونی و حتی سایت‌های خبری اینترنتی دارد. در واقع، می‌توان گفت در جوامع صنعتی، وب‌نوشت‌ها در برابر جریان‌های اصلی رسانه‌ای، نقش بسیار کم‌رنگ‌تری در جذب مخاطب به نسبت سایر جوامع دارند.

با این همه، وب‌نویسی توانسته است نتایج محسوسی در برخی حوزه‌های مهم در کشورهای رو به پیشرفت داشته باشد. یکی از علل این امر آن است که کنترل وب‌نوشت‌ها بسیار مشکل‌تر از کنترل رادیو و تلویزیون و نشریات است. بنابراین، به‌رغم محدودیت‌های

موجود، وب‌نوشت‌ها در حال ایفای نقش مهم و روزافزونی به عنوان بلندگوی بیان افکار عمومی هستند و می‌توانند بر رسانه‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها تأثیرگذار باشند.

مشارکت وب‌نوشت‌ها در حوزه اطلاع‌رسانی، کار دریافت اطلاعات و تحلیل آن‌ها را برای مخاطبان آسان‌تر کرده و نکته قابل توجه این است که حتی روزنامه‌نگاران و رهبران سیاسی هم این روزها وب‌نوشت‌ها و مطالب آن‌ها را دنبال می‌کنند و از آن‌ها تأثیر می‌پذیرند. یکی از علت‌های این امر آن است که وب‌نوشت‌ها از مزیتی نسبی در سرعت انتشار اخبار و رویدادها برخوردارند و می‌توانند نخستین موج موضع‌گیری‌ها و نظرات پیرامون مسائل اجتماعی مختلف را پدید آورند. در نتیجه، منتقدین و تحلیل‌گران سیاسی، منتظر آن هستند که بازخورد تحولات سیاسی را ابتدا در دنیای وب‌نوشت‌ها و در میان وب‌نویسان به عنوان گروهی از شهروندان جامعه ببینند و سپس، بر اساس آن، به تحلیل اوضاع بپردازند. هنگامی که نخبگان وب‌نویسی یا وب‌نویسان حرفه‌ای توجه خود را معطوف به موضوع یا رویداد خاصی می‌کنند، این قدرت وب‌نویسی است که موجب می‌شود نقطه کانونی نظرات و خبرها از رسانه به وب‌نوشت منتقل شود و زمینه مشارکت افراد و گروه‌های سیاسی و اجتماعی مختلف را در آن موضوع فراهم آورد.

در اینجا، "عرصه عمومی" (Public sphere) مکانی است که اعضای جامعه در آن، از راه صفحات وب‌نوشتی، نشریات الکترونیکی و حتی ارتباط چهره به چهره، در تعامل و ارتباط با یکدیگر هستند. آن‌ها در زمینه موضوعات مورد علاقه‌شان و یا در مورد رویدادهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند و در آخر، ایده‌های مشترکی را در زمینه این موضوعات ارائه می‌دهند. از این منظر است که می‌توان وب‌نوشت را به عنوان نوعی "فضای عمومی" فرض کرد. در این وضعیت، مردم عادی، و نه صرفاً نخبگان، حجم عظیمی از اطلاعات و اخبار را تولید و بر روی وب‌نوشت‌ها منتشر می‌کنند. باید اضافه کرد که هرچند نخبگان فکری نیز جزو خیل گسترده اعضای این دامنه هستند، اما اکثر مشارکت‌کنندگان را مردم عادی، طبقه متوسط و دانشجویان تشکیل می‌دهند (ضیایی پرور، ۱۳۸۸: ۱۸).

در واقع، ساختار شبکه‌ای شده فضای وب‌نوشتی اجازه می‌دهد گفت‌وگوهای جالب به راحتی راه خود را برای رسیدن به نقطه اوج فضای وب‌نوشتی پیدا کنند. بنابراین، جریان اصلی رسانه، که برخی وب‌نویسان از آن به عنوان "فضای رسانه‌ای" (Media sphere) یاد می‌کنند، می‌تواند نقش میانجی را میان فضای وب‌نوشتی و برای نمونه بازیگران قدرتمند سیاسی ایفا کند. به این ترتیب، وب‌نوشت‌ها می‌توانند با گزارش اخبار و اطلاعات و نیز با ارائه نظرانی در مورد مسائل اجتماعی و سیاسی، بر بحث و جدل‌های روز تأثیر بگذارند. در واقع، همان‌طور که رسانه توانسته است بیانگر و مفسر نظرات سیاستمداران باشد، وب‌نوشت نیز توانسته است آیینۀ نسبتاً تمام‌نمایی از تفسیر و تأویل آرای عمومی ارائه دهد (Farrell & Drezner, 2007: 3).

از سوی دیگر، وب‌نویسان از این مزیت بهره‌مندند که می‌توانند نقش نخستین موج شکل‌دهنده افکار عمومی را ایفا کنند. مزیت نسبی دیگر وب‌نوشت‌ها در گفتمان اجتماعی —

سیاسی، آن است که آن‌ها با کمترین هزینه و در کوتاه‌ترین مدت، به گسترده‌ترین شکل دست به انتشار اخبار و اطلاعات می‌زنند. بلافاصله پس از هر رخداد سیاسی یا اجتماعی، مانند ایراد سخنرانی مهم توسط رئیس‌جمهور یا یک حمله تروریستی، وب‌نویسان این توانایی را دارند که نظرات و واکنش‌های‌شان را پیش از سایر رسانه‌ها اعلام کنند و نسبت به وضع پیش‌آمده واکنش نشان دهند. گذشته از واکنش اولیه، وب‌نوشت‌ها، همچنین توان آن را دارند که به نظرات سایر وب‌نوشت‌ها نیز پیش از پاسخ‌گویی رسانه‌ها، پاسخ دهند. به گفته میکی کاوس:

نفس سرعت نمی‌تواند به سادگی یا حتی در نخستین مرحله به معنای آن باشد که شما رقابت را برده‌اید و حرف شما به کرسی نشسته است. در واقع، مهم این است که شما مطلبی را می‌نویسید و بلافاصله واکنش‌هایی را نسبت به آن دریافت می‌کنید و باز به آن پاسخ می‌دهید و با خوانندگان می‌توانید وارد چالش و گفت‌وگو شوید. در واقع، ذهن متمرکز، سریع‌تر کار می‌کند و به ابعاد بیشتری از موضوعات توجه می‌کند. در تئوری، "سریع‌تر" می‌تواند به این معنا باشد: «آن‌قدر سریع که بتوان همزمان با رویدادها، نتایج واقعی حاصل از آن‌ها را نیز در اختیار داشت» و این دقیقاً همان چیزی است که در نشریات چاپی و حتی در نشریات الکترونیکی نیز نمی‌توان یافت (Kaus, 2003: 7).

یکی دیگر از توانایی‌های جمعی فضای وب‌نوشتی آن است که می‌تواند نقش شاخص هدایت‌کننده و پوشش‌دهنده اخبار و رویدادهای آینده را ایفا کند. ارزش اصلی جست‌وجو در شبکه‌های اینترنتی، به ویژه وب‌نوشت‌ها، در این است که شما می‌توانید تصویری زنده از آنچه مردم درباره موضوعات گوناگون فکر می‌کنند، به دست آورید. این بدان معناست که شما قدرت پیش‌بینی این امر را به دست می‌آورید تا پیش از آنکه موضوعی به جریان اصلی رسانه وارد شده و در همه جا گسترده شود، در برابر آن از خود واکنش و پاسخی مناسب نشان دهید (Hargrave, 2004: 12).

وب‌نویسی در ایران

در سال ۱۳۸۰، سه دانشجوی ایرانی به نام‌های سلمان جریری، حسین درخشان و نیما افشار نادری، هریک به‌طور جداگانه، سه وب‌نوشت نخست ایرانی را به راه انداختند. در شهریور ماه آن سال، حسین درخشان، یکی از نخستین وب‌نوشت‌های پارسی‌زبان را به راه انداخت و در ۱۴ آبان همان سال، وی مطلبی تحت عنوان "چگونه می‌توان وب‌نوشت پارسی درست کرد؟" را نوشت و بر روی وب‌نوشت خود قرار داد. در طی دو سال، در حدود ۷۰۰ هزار وب‌نوشت ایرانی ایجاد شد و وبلاگستان ایرانی سریع‌ترین میزان رشد در منطقه خاورمیانه را به خود اختصاص داد. در مدت زمان کوتاهی، زبان پارسی به چهارمین زبان مورد استفاده در وب‌نوشت‌ها در سراسر جهان تبدیل شد. در سال ۱۳۸۵، مطابق تخمین‌های

صورت گرفته، ایران رتبه نهم را از نظر تعداد وب‌نوشت در جهان به خود اختصاص داد. (Sheykh Esmaili & others, 2006: 14 & Motlagh, 2005: 6).

امروزه، وب‌نوشت‌ها به وسیله توازن‌گر مهمی در کشورهایی مانند ایران تبدیل شده‌اند و این امکان را به شهروندان و روزنامه‌نگاران جوان داده‌اند تا اخبار و تحلیل‌های گوناگون را به موقع دریافت کنند. اگرچه گسترش استفاده از اینترنت امری جهانی است و صرفاً معطوف به ایران نیست، اما دلیل اصلی گسترش پرشتاب علاقه عمومی به استفاده از این وسیله در ایران، به تغییر وضعیت جمعیتی کشور در دهه‌های اخیر باز می‌گردد. از هنگام آغاز جنگ میان ایران و عراق، جمعیت ایران به‌طور چشمگیری افزایش یافت و هم‌اکنون آمارها گویای آن هستند که نزدیک به ۷۰ درصد جمعیت کشور، در سال‌های پس از انقلاب اسلامی به دنیا آمده‌اند.

همراه با این تحول، دو رویداد مهم در جامعه ایران رخ داد. بر تعداد دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی (به ویژه غیردولتی) افزوده شد و تعداد دانشجویان (به ویژه دختران دانشجو) نیز رشد چشمگیری یافت. نرخ سوادآموزی نیز که در سال ۱۳۵۷ در حدود ۵۹ درصد بود، به بیش از ۸۰ درصد در سال ۱۳۸۷ افزایش یافت. (سایت سوادآموزی ایران، مشاهده: تابستان ۱۳۹۰) در نتیجه، دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی، هم‌اکنون در حال تربیت جمعیت عظیمی از ایرانیان تحصیل‌کرده‌ای هستند که در جست‌وجوی راه‌های نوینی برای اظهار نظرات و بیان دیدگاه‌های خود هستند.

حتی قشرهای غیر دانشگاهی جامعه نیز امروزه از اینترنت، به ویژه از اتاق‌های گپ و تفریحات و بازی‌های اینترنتی برای سرگرم‌شدن استفاده می‌کنند. در سال ۱۳۸۰، تنها در تهران، در حدود ۱۵۰۰ کافه اینترنتی مشغول به کار بودند و ایران به یکی از مهم‌ترین کشورهای استفاده‌کننده از اینترنت در میان ۴۳ کشور حوزه خاورمیانه تبدیل شده بود (Rahimi, 2003: 8). امروزه، دامنه فعالیت‌ها و تأثیرگذاری فناوری‌های اینترنتی از مناطق شهری بزرگ فراتر رفته است. هنگامی که دانشجویان به شهرهای کوچک و روستاهای شان بازمی‌گردند، تلاش می‌کنند همچنان به جهان اینترنت دسترسی داشته باشند و همین موجب می‌شود این ابزار ارتباطی را به خانواده و دوستان‌شان در مناطق مختلف کشور معرفی کنند. به این ترتیب، حتی مناطق روستایی نیز به‌طور گسترده‌ای به جهان خارج دسترسی پیدا می‌کنند و این امری است که پیش از این حتی تصور آن نیز محال بود (Ansari, 2000: 5). همین رویداد است که باعث شده از این پدیده جدید، به عنوان انقلابی اینترنتی با ابعاد و گستره‌ای بسیار عظیم‌تر از آنچه انتظار می‌رفت، یاد شود (Human Rights Watch, 1999: 15).

امروزه وبلاگستان ایرانی از دو بخش تشکیل شده است. در بخش کلان، وبلاگستان مجموعه‌ای از پایگاه‌های مجازی در فضای اینترنتی است که بر اساس مرزهای تکنیکی بین‌المللی، بخشی را نیز به پارسی‌زبانان اختصاص داده است. بخش خردتر آن شامل وب‌نوشت‌های شخصی ایرانی است که مجموعه‌ای از یادداشت‌های روزانه شبکه‌وندها یا

وب‌نویسانی است که معمولاً عضو یک یا چند گروه هستند. این گروه‌ها را می‌توان به شش دسته تقسیم کرد:

گروه نخست، وب‌نوشت‌های شخصی هستند که به زبان پارسی و توسط ایرانیان مقیم داخل کشور نوشته می‌شوند.

گروه دوم، وب‌نوشت‌هایی هستند که توسط ایرانیان مقیم خارج کشور و به زبان پارسی نوشته می‌شوند. بیشتر این وب‌نوشت‌ها به ساکنان کشورهای آمریکای شمالی و اروپای غربی تعلق دارند.

گروه سوم، وب‌نوشت‌هایی هستند که توسط ایرانیان، اما به زبان‌های دیگر نوشته می‌شوند (بیشتر به انگلیسی، فرانسه، اردو و عربی) یا ترکیبی از زبان‌های بیگانه و پارسی هستند. گروه چهارم، وب‌نوشت‌های پارسی‌ای هستند که توسط وب‌نویسان کُرد، افغانی و تاجیک نوشته می‌شوند.

گروه پنجم، وب‌نوشت‌های چندزبانه‌ای هستند که توسط دانشمندان، کارشناسان، پژوهش‌گران، تحلیل‌گران و خوانندگان با هویت‌های قومی، مذهبی، اجتماعی و سیاسی گوناگون نوشته می‌شوند که به طور تخصصی علاقه‌مند به موضوعات گوناگون مرتبط با ایران هستند و وب‌نوشت خود را به این موضوعات خاص اختصاص داده‌اند.

و بالاخره، گروه ششم، عبارت از وب‌نوشت‌های غیرفردی است که شامل وب‌نوشت‌های گروهی، خبری و شرکتی می‌شوند (Hendelman-Baavur, 2007: 19).

وبلاگستان در ایران، در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۴، گسترش چشمگیری یافت. در این دوره، سرمایه‌گذاری‌های عظیمی در حوزه ایجاد زیربنای ارتباطاتی صورت گرفت و امکان دسترسی مردم به رایانه‌های نسبتاً ارزان تولید شرق آسیا توسط دولت فراهم آمد. این امر با گسترش شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات اینترنتی و رشد پرشتاب استفاده از اینترنت به ویژه در مناطق شهری همراه بود (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۴-۱۳۸۳). این رشد چشمگیر، در عرصه عمومی و به ویژه در دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی، کتابخانه‌ها و کافه‌های اینترنتی، محسوس بود. از ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۵، استفاده داخلی از اینترنت از ۲۵۰ هزار کاربر به ۱۱/۲ میلیون کاربر رسید. در سال ۱۳۸۶، ایران بالاترین درصد کاربران اینترنتی را در منطقه خاورمیانه داشت و ۳۸/۶ درصد مردم با این ابزار نوین اطلاعاتی کار می‌کردند. (رژیم صهیونیسم با ۱۹ درصد و عربستان سعودی با ۱۳/۱ درصد، در مقام‌های بعدی قرار داشتند) (Internet World Stats, 2007: 1). در همان زمان، شرکت مخابرات ایران (TCI) پیش‌بینی کرده بود که تعداد کاربران اینترنتی در کشورمان تا سال ۱۳۸۸، به ۲۵ میلیون نفر خواهد رسید (Library of Congress: March 2006).

در حدود ۴۰ درصد جمعیت ایران (در سال ۱۳۸۵ تخمین زده شد که جمعیت کشور در حدود ۷۵/۵ میلیون نفر است) را جوانان بین ۱۵ تا ۳۵ سال تشکیل می‌دهند. (سایت وزارت مخابرات و فناوری اطلاعات، ۱۳۸۵) و این در حالی است که فعال‌ترین رده سنی کاربران و وب‌نویسان اینترنتی

در جهان نیز در همین رده قرار دارند. بنابراین، ویژگی جمعیتی منحصر به فرد ایران موجب شده است فعالیت‌های جدید در حوزه فضای مجازی آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشند.

وب‌نویسی و تحولات اجتماعی در ایران

در اکثر نقاط جهان، شبکه‌های مختلف اینترنتی نشان داده‌اند که می‌توانند ابزارهای قدرتمند ارتباطی برای گسترش ارزش‌ها و ایده‌هایی برای ایجاد تحولات اجتماعی باشند. مورد ایران، نمونه جالبی از توان بالقوه اینترنت در این زمینه ارائه داده است. از اوایل دهه ۱۳۸۰ و با آغاز استفاده از وب‌نوشت به عنوان وسیله ارتباطی، اینترنت نوعی ابزار اجتماعی-سیاسی قدرتمند در ایجاد تعاملات و گسترش ارتباطات در این کشور بوده است. در این مدت، وب‌نویسی ایرانی چهار مرحله را پشت سر گذارده است:

۱. در مرحله نخست، این رسانه توسط کارشناسان و صاحبان فن ایجاد شد و آنان بیشتر به موضوعات تکنیکی می‌پرداختند.
 ۲. در مرحله دوم، وب‌نوشت‌ها وارد چارچوب‌های فرهنگی و اجتماعی شدند و تقریباً بیشتر آن‌ها به نوعی تک‌گویی پرداختند و امکان تبادل نظر در آن‌ها کم بود.
 ۳. در مرحله سوم، وب‌نوشت‌ها نقش ارتباطی بیشتری پیدا کردند. آن‌ها از تک‌گویی به گفت‌وگوهای چندجانبه روی آوردند و غالباً به پاسخ‌گویی به نوشته‌های یکدیگر یا طرح بحث و پرسش برای آغاز تبادل افکار پرداختند.
 ۴. و بالاخره، در مرحله چهارم، تعاملی جدی میان دنیای واقعی و دنیای مجازی آغاز شد. این به آن معناست که سرانجام وب‌نوشت‌های ایرانی، به عنوان پدیده‌هایی مجازی، راهی به جهان واقعی یافتند و توانستند بر آنچه در واقعیت جامعه رخ می‌دهد، تأثیرگذار باشند.
- در سال‌های نخستین وب‌نویسی در ایران، اینترنت تقریباً از کنترل و نظارت به دور بود. برخلاف سایر کشورهای خاورمیانه مانند عربستان سعودی و امارات متحده عربی، در ایران، دولت مشوق اصلی استفاده از اینترنت به شمار می‌آمد و نقشی اساسی در گسترش امکان بهره‌گیری از این ابزار ایفا کرد. در آن زمان، اگرچه استفاده از سایر ابزارهای ارتباطی مانند ماهواره محدودتر بود، اما تا سال ۱۳۸۲، تقریباً هیچ موردی از بستن یا فیلترکردن سایت‌ها و وب‌نوشت‌های اینترنتی دیده نشده است (Rahimi, 2003: 9).

یکی از دلایل حمایت دولت از گسترش این پدیده نوین، منافع بالقوه موجود در آن و درآمدهای ناشی از آن بود. همچنین، دولت به تدریج تلاش کرد تا به دنبال اجرای طرح "حکمرانی خوب" (Good Governance) و کاهش فرایند بوروکراتیک در مراکز دولتی، اقدام به اجرا و گسترش پروژه دولت الکترونیک کند. بر اساس این پروژه که تا امروز نیز همچنان در حال پیشرفت است، سازمان‌های صنعتی، دولتی و نهادهای حکومتی، همگی به هر دو شبکه

اینترنت خارجی و داخلی (اینترنت و اینترنت) متصل شده و کارمندان اجازه یافتند با در نظر داشتن نیازهای دولت و در راستای اجرای امور دولتی، به استفاده از آن‌ها بپردازند.

از سوی دیگر، چون میل به نوگرایی و نیز تمایل گسترده برای دسترسی به فناوری‌های روز در جهان و همچنین میل به بیان نظرات و دیدگاه‌های خود پیرامون موضوعات گوناگون در میان اقشار تحصیل کرده ایرانی طی دهه‌های گذشته همواره جریان داشته است، بسیاری از اندیشمندان حوزه‌های مختلف تلاش کرده‌اند از اینترنت به عنوان ابزاری برای معرفی نظرات و دیدگاه‌های خود بهره جویند.

فعالان مذهبی نیز طی سال‌های اخیر توجه ویژه‌ای به استفاده از این وسیله ارتباطی از خود نشان داده‌اند. مهم‌ترین جذابیت وسیله‌ای مانند اینترنت برای نهادهای مدنی مذهبی در شهرهایی مانند قم و مشهد، آن است که می‌توان از این وسیله برای گسترش گفتمان اینترنتی دولت اسلامی و تبلیغات انقلابی بهره گرفت. ابزارهای رسیدن به این اهداف، توسط خبرگزاری‌های دولتی با هدف گسترش منافع انقلاب اسلامی و دیدگاه ایدئولوژیک آن در سراسر جهان فراهم آمده است (Guardian newspaper: 2002, 6).

از نظر مبلغان مذهبی، اینترنت زمینه‌ای را فراهم آورده است که دولت اسلامی با ابزارهای نوینی به گسترش ایدئولوژی شیعه بپردازد. در واقع، بسیاری از روحانیون معتقدند اینترنت «هدیه‌ای است برای گسترش سخن پیامبر خدا» و فواید آن برای اسلام غیر قابل شمارش است. با این همه، برخی دیگر از مذهب‌یون نگرانی‌ها و دغدغه‌های خود را نسبت به پدیده اینترنت و تأثیرات مخرب استفاده از آن اعلام کرده‌اند.

در طی سال‌های ۱۳۸۲ به بعد، بسیاری از رهبران روحانی جامعه استفاده از فناوری ارتباطی نوین را نیز در برنامه فعالیت‌های روزانه خود قرار دادند. آن‌ها دست به انتشار یادداشت‌های شخصی، سخنرانی‌ها، مقالات، دیدارهای رسمی و عکس‌های مختلفی در وب‌نوشت‌ها و وب‌نوشت‌های خود زدند (Hendelman-Baavur, 2007: 10).

برخی دیگر از رهبران روحانی و مراجع تقلید از این نیز فراتر رفته و از اینترنت برای برقراری ارتباط مستقیم با مقلدین خود در بخش‌های گوناگون جهان استفاده کردند. بعضی از آن‌ها، همه ساله یک اتاق گپ ویژه در ماه رمضان به راه می‌اندازند و کاربران اینترنتی با حضور در این بخش، در ساعات معینی از روز، پرسش‌های مختلفی از ایشان می‌پرسند. به این ترتیب، با ارائه پاسخ‌های صریح و سریع به پرسش‌های مطروحه، آیات عظام در ایران این امکان را برای مقلدین و پیروان خود فراهم آورده‌اند که به آسانی به ایشان دسترسی داشته باشند و از نظرات آن‌ها پیرامون موضوعات مختلف آگاه شوند.

در اسفند ماه ۱۳۸۴ نیز نخستین جشنواره بین‌المللی وب‌نویسی قرآنی در ایران به راه افتاد تا توجه هرچه بیشتر نسل جوان را به موضوعات قرآن و مذهب جلب کند و پاسخ‌گوی مسائل و سؤالات آنان باشد (Iranian Quran News Agency, 2006).

از سوی دیگر، نمونه‌های تاریخی بسیاری وجود دارند که نشان می‌دهند تغییرات اجتماعی و سیاسی در بسیاری از نقاط جهان، حاصل گسترش فناوری‌های ارتباطی مدرن و سرازیر شدن اطلاعات از خارج به کشورهای مختلف بوده است. در دوران انقلاب ۱۳۵۷ نیز انقلابیون از رسانه‌های جمعی بهره بسیاری بردند. استفاده از نوارهای کاست و رادیوهای موج کوتاه، نقش ویژه‌ای در انتشار سخنان رهبر انقلاب اسلامی در مناطق مختلف کشور داشت و همین امر یکی از عوامل اصلی پیروزی انقلاب به شمار می‌رود. این نوارها نه تنها به تبلیغ ایدئولوژی شیعه که کالبد اصلی روحیه انقلابی‌گری را در خود داشت، می‌پرداختند و به کمک فعالان سیاسی رده‌های پایین‌تر می‌آمدند، بلکه زمینه‌ای را فراهم می‌کردند که ایرانیان جوان با گوش دادن به صحبت‌های ضبط‌شده، کپی کردن کاست‌ها و سپس توزیع دوباره آن‌ها در میان سایرین، زمینه افزایش ناراضی‌ها علیه رژیم شاه را فراهم آورند. در واقع، مخالفان رژیم شاه که نقش ویژه‌ای در برقراری جمهوری اسلامی در سال ۱۳۵۷ ایفا کردند، در آن دوران از رسانه کوچک و فناوری نوین نوار کاست بهره گرفتند و به تدریج توانستند فضای سانسور و خفقان را بشکنند.

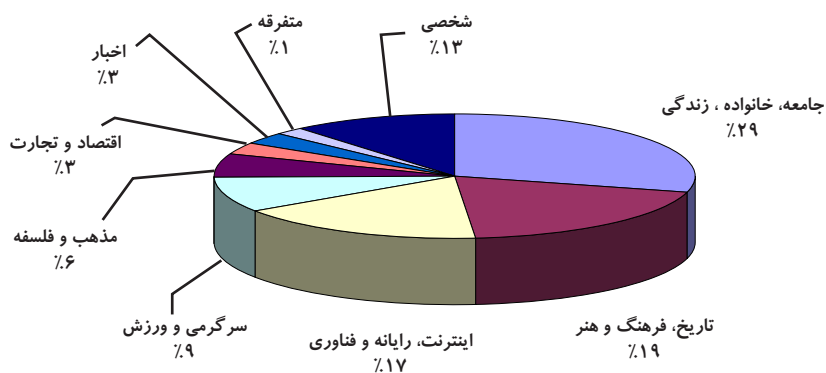
در واقع باید گفت که استفاده از فناوری اطلاعاتی، بخش جدایی‌ناپذیر همه جنبش‌های بزرگ سیاسی در ایران معاصر بوده است. رسانه‌های توده‌ای، به ویژه رسانه‌های چاپی، از نظر تاریخی نقش مهمی در رویدادهای مهم کشور از هنگام انقلاب مشروطه در سال ۱۲۸۵ تا انقلاب اسلامی در ۱۳۵۷ ایفا کردند. در غیاب احزاب سیاسی، رسانه مهم‌ترین و گاه تنها تربیون و وسیله‌ای بوده است که بازیگران سیاسی از راه آن به بیان آرا و افکار خود پرداخته و وارد عرصه سیاست شده‌اند. در حقیقت، برای بیش از یک سده، ایران انقلابی جامعه‌ای مجازی از بازیگران سیاسی درست کرده است که اهداف خود را از راه رسانه‌های جمعی پیش برده‌اند. گسترش استفاده از اینترنت نیز در راستای همین فرایند تاریخی مورد بهره‌گیری قرار گرفته است. تعداد بی‌شمار وب‌نوشت‌هایی که در سال‌های اخیر توسط ایرانیان نوشته شده‌اند، می‌تواند راهی برای گسترش نهادهای حامی جامعه مدنی و مدافع توسعه اجتماعی و سیاسی در کشور باز کند.

نکته جالب آنکه، امروزه بسیاری از روشنفکران و مقامات دولتی نیز با استفاده از وب‌نوشت به بیان نظرات خود و تفاوت‌های آن با سایر ایده‌ها در حوزه مسائل سیاسی می‌پردازند.

همچنین، بنابر اطلاعات به دست آمده از برخی مطالعات علمی و پژوهش‌های صورت گرفته، مباحث اصلی جاری در وب‌نوشت‌های ایرانی صرفاً سیاسی نیستند. مهم‌ترین موضوعات مورد بحث در این وب‌نوشت‌ها، پیرامون مسائل فرهنگی، اجتماعی و جنسیتی است. از هنگامی که وبلاگستان ایرانی شروع به کار کرده، ده‌ها هزار وب‌نوشت با موضوعات گوناگون مانند ورزش، بهداشت، پزشکی، زندگی روزمره، کاریکاتور، جوک و سایر امور روزمره در آن درست شده است. براساس داده‌های جمع‌آوری شده از چهار گروه اصلی وب‌نوشت‌ساز پارسی (Persian weblog hosts) پرشین‌بلاگ، (PersianBlog) بلاگفا، (BlogFa) میهن‌بلاگ (Mihanblog) و پارسی‌بلاگ (Parsiblog) در اکتبر ۲۰۰۶، موضوعات مورد بحث در

۱۷۸۹۵۷ وب‌نوشت بررسی و طبقه‌بندی شدند. سپس مشخص شد که در حدود ۸۷ درصد این کاربران و وب‌نویسان در ایران زندگی می‌کنند و بقیه ساکن سایر کشورها هستند و به ویژه، بسیاری از آن‌ها را ایرانیان مهاجر به کشورهای امارات متحده عربی، کانادا، ایالات متحده، سوئد و آلمان تشکیل می‌دهند. (Nafisi, 2008: 5) شکل زیر، موضوعات اصلی وب‌نوشت‌های ایرانی در گروه مورد مطالعه را نشان می‌دهد. البته، آمار و نتایج به دست آمده، دائماً در حال تغییر است و تنها در پرتوین بلاگ، روزانه ۵۰۰ تا ۶۰۰ وب‌نوشت جدید درست می‌شود. همچنین، شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر جامعه نیز بر موضوعات و بلاگ‌ها تأثیر مستقیمی دارند.

توزیع موضوعی بلاگ‌های ایرانی (۲۰۰۶)

جای تعجب ندارد که عنوان حساسیت‌برانگیز “سیاسی”، جایی در لیست موضوعاتی که وب‌نویسان برای معرفی وب‌نوشت‌های خود اعلام کرده‌اند، نداشته است، اما خطاست اگر گمان کنیم سیاست از موضوعات اصلی وب‌نوشت‌ها در وبلاگستان نیست. بسیاری از وب‌نویسان مطلع و مطرح ایرانی، غالباً مطالب و یادداشت‌هایی در زمینه سیاست‌های داخلی و بین‌المللی بر روی وب‌نوشت‌های خود می‌گذارند. بحث در مورد امور سیاسی، به ویژه به هنگام بروز بحران‌های ملی، همچون زمین‌لرزه دی ماه ۱۳۸۲ شهر بم، یا مسائل هسته‌ای در سال ۱۳۸۵ و نیز به هنگام انتخابات محلی و ملی بسیار بالا می‌گیرد (Motlagh, 2005: 11). با این همه، مهم‌ترین ویژگی این موج جدید آن است که برای ایجاد گفتمانی مبتنی بر ارزش‌های حاکم بر جامعه مدنی، وب‌نویسان به ابعاد مختلف این گفتمان جدید، توجه داشته و صرفاً از ابزارهای سیاسی برای پیشبرد عقاید خود بهره نگرفته‌اند (Kelly & Etling, 2008: 4).

وب‌نوشت‌ها، با عبور از مرزهای سنی، طبقاتی، قومی و ژئوپلیتیکی، موفق شده‌اند برخی مفاهیم بنیادین سنتی و از پیش تعریف شده در خصوص نظم اجتماعی و سیاست‌های تقسیم جنسیتی را به زیر سؤال ببرند. اظهار نظر آزاد و فارغ از محدودیت، از راه رایانه به خانه‌ها راه یافته و باعث شده است محدودیت‌های فیزیکی و اجتماعی برای آزادی بیان، به راحتی نادیده گرفته شوند. ماهیت ساده و غیررسمی وب‌نوشت‌ها و عدم الزام آن‌ها به رعایت آیین نگارش و غیره، موجب شده است این وسیله، به ابزار مهمی در دست زنان و نسل جوان ایرانی تبدیل شود تا از آن برای ابراز وجود و بیان نظرات خود بهره گیرند. آن‌ها همچنین توانسته‌اند از راه اینترنت به اطلاعات مهمی در زمینه مسائلی همچون بهداشت، قانون و اخبار فعالیت‌های اجتماعی دست یابند و به تبادل نظر با نسل‌های مختلف، اعم از زن و مرد بپردازند.

با توجه به نکات مطرح‌شده، جمهوری اسلامی برای مقابله با برخی اثرات اجتماعی این پدیده نوین، طی سال‌های اخیر و به ویژه از سال ۱۳۸۲، تلاش کرده است با گذراندن قوانین جدید و فیلتر کردن و کنترل برخی بخش‌های وبلاگستان، نظارت بیشتری بر عملکرد وب‌نوشت‌ها داشته باشد. در بهمن ۱۳۸۳، ماده قانونی «تنبیه جرایم اینترنتی» برای نخستین بار به قانون مطبوعات کشور اضافه شد. در تفسیر این قانون، محمود هاشمی شاهرودی، رئیس وقت قوه قضاییه اعلام کرد «هرکس به قصد تشویش اذهان عمومی اقدام به انتشار مطالبی از طریق رایانه کند، مجازات خواهد شد» (Hendelman-Baavur, 2007: 13).

با این همه، به رغم آنکه دولت ایران در برخی دوره‌های زمانی، برخوردهای جدی با تعدادی از وب‌نویسان که گفتمان حاکم را به چالش کشیده‌اند، از خود نشان داده است، وب‌نویسی در ایران همچنان از راه‌های مختلف رو به گسترش است.

نتیجه‌گیری

باید پذیرفت که موانعی جدی بر سر راه گسترش نفوذ فضای وب‌نوشتی در ایران وجود دارد. نخستین مشکل آن است که بازیگران سیاسی قدرتمند و ابزارهای ارتباطی سیاسی، هم اکنون راه‌های مقابله با پدیده وب‌نوشت را جست‌وجو می‌کنند. بازیگر سیاسی باهوش، می‌تواند به راحتی خواندن اخبار روزنامه‌ها، اخبار وب‌نوشت‌ها را نیز بخواند و از این اطلاعات برای پیش‌بینی جهت‌های سیاسی نوین در آینده نزدیک بهره گیرد. آن‌ها، همچنین، در حال بالا بردن توانایی‌های خود برای تعریف راهبردهایی هستند که نفوذ وب‌نوشت‌ها را کم کنند یا آن‌ها را تحت کنترل درآورند.

دومین مشکل آن است که گرچه تعداد بسیار زیادی از ایرانیان عادت به نوشتن وب‌نوشت پیدا کرده‌اند و بیش از ۱۰ میلیون نفر به‌طور منظم در این کشور با اینترنت کار می‌کنند، اما همچنان می‌توان گفت بیشتر ایرانیان هنوز به این شبکه جهانی دسترسی ندارند. بنابراین، همچون بسیاری دیگر از کشورهای جهان، نوشته‌های وب‌نویسان صرفاً معرف آرای بخش

اندکی از جامعه است. این بخش محدود جامعه کسانی هستند که معمولاً از تحصیلات عالیه برخوردارند و توان استفاده از منابع اطلاعاتی خارجی را نیز دارا هستند. این قضیه از منظری دیگر نیز قابل بررسی است. تهران به عنوان پایتخت و ابرشهر کشور، مرکز اصلی انتقال اطلاعات از ایران به جهان است. بنابراین، بیشتر روزنامه‌نگاران و وب‌نویسان مقیم این شهر، در نوشته‌های خود، بیش از آنکه بیانگر آرا و نظرات مردم ایران باشند، به بیان نظرات مردم تهران، به ویژه جوانان می‌پردازند.

برای درک وضعیت حاکم بر جامعه ایران، شاید در ابتدا این‌طور به نظر برسد که به راحتی می‌توان با استفاده از وب‌نوشت‌ها به این شناخت دست یافت، اما در واقع، این منابع چشم‌اندازهای محدودی را نسبت به واقعیت حاکم بر جامعه ایران ارائه می‌دهند. برای درک هرچه بهتر فرهنگ پویای ایران، روزنامه‌نگاران و وب‌نویسان می‌بایست از اتکای مطلق به نظرات تهران‌محور پرهیز کرده و از زوایای بازتری به ایران بنگرند (Milaninia, 2005: 85).

در مجموع، مطالعه موردی ایران در زمینه استفاده از ارتباطات مدرن از راه رایانه، پرسش‌های بسیاری را در زمینه‌های مختلف و به ویژه در زمینه روابط جدید میان دولت و مردم مطرح می‌کند. به علاوه، گسترش شتابان این پدیده نوین، به عنوان ابزار ارتباطی جدید، مطالعه در زمینه تغییرات اجتماعی حاصل از آن بر توده مردم جوامع رو به پیشرفت را ضروری می‌سازد (Peder Are Nøstvold, 2004: 63).

با توجه به مطالب مطرح‌شده، می‌توان گفت وب‌نوشت‌ها همچنان در ایران ابزارهای قدرتمندی هستند و به نظر می‌رسد در آینده نیز قوی‌تر عمل خواهند کرد. وبلاگستان در فضای وب‌نوشتی و نیز در مجموع فضای شبکه جهانی اینترنتی، پدیده‌ای نوظهور محسوب می‌شود و توان بالقوه بسیار بالایی دارد که هنوز امکان بروز آن را نیافته است. رشد پایدار افزایش دسترسی به اینترنت، تحولات فناورانه و سرانجام، سیاست‌های در حال تغییر نسبت به استفاده هرچه گسترده‌تر از رسانه و تأثیرات آن بر الگوهای رفتاری اجتماعی، موضوعاتی هستند که به آسانی نمی‌توان در مورد آن‌ها اندیشید و آینده را پیش‌بینی کرد.

قابل انکار نیست که وب‌نویسی تأثیری انقلابی بر جریان اصلی رسانه و تعاملات جهانی آن بر جای گذاشته است. ایران نیز همچون سایر کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا، در تلاش است با استفاده از فناوری‌های نوین، دست به گسترش توان ارتباطاتی و مخابراتی خود زده و از این راه به پیشرفت اقتصادی و اجتماعی کشور کمک کند. در عین حال، این گروه از کشورها، به‌طور جدی به دنبال یافتن راه‌هایی برای کنترل چالش‌های ناشی از دسترسی آسان به اطلاعات و فناوری ارتباطات، مانند گسترش وبلاگستان هستند. به این ترتیب، با در نظر گرفتن ویژگی‌های جمعیتی منحصر به فرد ایران، میزان برقراری توازن میان سیاست‌های مختلف در این حوزه توسط دولت ایران، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

منابع

سایت نهضت سوادآموزی ایران ۱۳۸۹

<http://www.lmoiran.ir/fa> (Retrieved on March 2010)

سایت وزارت مخابرات و فناوری اطلاعات (۱۳۸۵)

www.ict.gov.ir/ (Retrieved on: March 2009)

ضیایی پرور، حمید. *تکنولوژی های کاربردی روابط عمومی الکترونیک (۱)*. تهران: سیما شرق، ۱۳۸۸

مرکز آمار ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۳)

<http://eamar.sci.org.ir/> (Retrieved on: March 2009).

Ansari, Ali M. *Iran, Islam and Democracy: the Politics of Managing Change*, London: The Royal Institute Affair, 2000.

Farrell, Henry & Daniel W. Drezner, "The Power and Politics of Blogs", *Springer Science+Business Media*, September 12, 2007.

Guardian newspaper, February 21, 2002.

Hargrave, S. "The blog busters", *The Guardian*, August 9, 2004.

Hauben, Michael and Ronda Hauben, *Netizens: On the History and Impact of Usenet and the Internet*, Los Alamitos: IEEE-Computer Society, 1997.

Hendelman-Baavur, Liora, "Promises and Perils of Weblagistan: Online Personal Journals and the Islamic Republic of Iran", *The Middle East Review of International Affairs*, Vol. 11, No. 2, June 2007.

Human Rights Watch, *The Internet in the Middle East and North Africa: Free Expression and Censorship*, New York: Human Rights Watch, 1999.

Internet World States March 10, 2007), <http://www.Internetworldstates.com/stats5.htm>. (Retrieved on: March 2009)

Iranian Quran News Agency (IQNA) March 3, 2006), http://iqna.ir/en/news_detail.php?ProdID=44881. (Retrieved on: March 2009)

Kaus, M. "The Case Against Editors", *Slate*, October 28, 2003.

Kelly, John & Bruce Etling, "Mapping Iran's Online Public: Politics and Culture in the Persian Blogosphere", *Internet and Democracy*. April 05, 2008.

Library of Congress, "Country Profile: Iran" March 2006.

Milaninia, Nema. "A Tehran Bias: Why We Iranian Bloggers Were Wrong About the Election", *Pacific News Service, New America Media*, June 22, 2005.

Motlagh, Jason, "Words Are Weapons for Iranian Bloggers", *Cyber War, Washington (UPI)*, February 17, 2005.

Nafisi, Arman, "Blogging Outside Iran: A Tool for Internal Democratic Change?", *Communication 497 Honors Thesis*, June 13, 2008.

Peder Are Nøstvold, Jensen, *Blogging Iran; a Case Study of Iranian English Language Weblogs*, London, Masteroppgave, 2004.

Rahimi, Babak, "Cyberdissent: The Internet in Revolutionary Iran", *Middle East Review of International Affairs (MERIA)*, Vol. 7, No. 3. September 2003.

Sheykh Esmaili, Kyumars & Mohsen Jamali & Mahmood Neshati & Hassan Abolhassani & Yasaman Soltan-Zadeh, *Experiments on Persian Weblogs*, Tehran: Sharif University of Technology, 2006.

Simmons, Erin, *The Impact of the Weblog: A Case Study of the United States and Iran*, Senior thesis presented in the Political Science Department at the Undergraduate Colleges of the Ohio State University, June 2005.

Stefanac, Suzanne, *Dispatches from Blogistan: A Travel Guide for the Modern Blogger*, Thousand Oaks: New Riders Press, June 2005.

Technorati's updated report, see:

<http://technorati.com/weblog/2007/04/328.html>. (Retrieved on: January 2010), 2007.